

Problematika menšin ve studijním programu Slezské univerzity v Opavě

Mečislav Borák

In: *Metody výchovy a vzdělávání ve vztahu k národnostním menšinám*. Sestavil a redigoval Jaroslav Balbín. Praha, Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin 2005, s. 27-30. ISBN 80-902972-8-9.

Abstrakt:

V novém studijním programu Slezské univerzity v Opavě jsou také přednášky o historii a specifice národnostních menšin a jiných minoritních skupin, o právní ochraně menšin a porušování menšinových práv, o odškodňování obětí totalitních režimů v České republice.

Ačkoliv se menšinová problematika na Slezské univerzitě v Opavě v rámci studijního oboru veřejné správy a regionální politiky vyučuje už několik let, až od příštího školního roku se stane jednou z nosných součástí nově akreditovaného studijního programu. V jeho rámci bude výuka o menšinách rozčleněna do tří samostatných jednosemestrálních bloků přednášek a seminářů.

V prvním předmětu *Problematika menšin* se studenti seznámí nejen s teorií menšin a jejich postavením ve společnosti, ale též s vývojem a specifikou nejvýznačnějších minorit jak z hlediska národnosti, tak rovněž podle náboženského vyznání, pohlaví, věku, sexuálního chování, zdravotního znevýhodnění či politických, sociálních a kulturních zvláštností. Hlavní důraz však přitom bude kladen na charakteristiku vzniku, vývoje a postavení etnických menšin v České republice. Výuka bude zařazovat problematiku menšin do širšího kontextu výsledků nejnovějších výzkumů etnologických, historických, sociologických, psychologických, kulturně srovnávacích a politologických. Přiblíží základní pojmy etnické teorie, modely vztahů mezi národy a státy, problémy zachování a revitalizace etnické identity menšin. Všimne si rovněž vysvětlení pojmů kulturní relativismus či multikulturalita stejně jako rozlišení autoritativního, paternalistického a partnerského pojetí vztahů mezi a specifickými kulturami různých menšinových skupin a majoritní společností. Stranou nezůstane ani

problematika migrací, marginalizovaných skupin či některých přístupů k práci s menšinami. Absolventi by měli prokázat znalost historie a specifik všech významnějších minorit v České republice a zčásti i v Evropě, a měli by umět sami získávat nové informace o této problematice. Především však by měli být schopni reflexe kulturních rozdílů a stereotypů ve vztazích mezi většinovou společností a menšinami, včetně hodnocení sociálních mýtů a předsudků, a měli by se umět samostatně a s náležitým přehledem orientovat v současných problémech minorit i v možnostech jejich praktického řešení.

Druhou část menšinové problematiky zahrnuje předmět *Ochrana menšin*. Studenti by v něm měli získat základní přehled o historii a tendencích vývoje ochrany menšin, stejně jako o příčinách a důsledcích porušování menšinových práv v minulosti i v současnosti. Kromě výkladu nejdůležitějších zákonů a předpisů platných v České republice i mezinárodně závazných úmluv a právních norem týkajících se ochrany menšin (včetně norem Evropské unie) se výuka zaměří na historické příklady porušování menšinových práv. Důraz je kladen na poznání motivů a nástrojů novodobých genocid včetně možností jejich prevence. Výuka vysvětlí pojmy jako je rasismus, holocaust či xenofobie, a bude se zabývat příklady diskriminace minorit ve vztahu k pohlaví, věku, sexuální orientaci, náboženskému či politickému přesvědčení, sociálnímu postavení, duševnímu či tělesnému postižení. Všimne si rovněž příčin a důsledků migrací, azylové politiky či teorie a praxe menšinové politiky v Československu a dnešní České republice, stejně jako aktuálního vztahu české majoritní společnosti k menšinám a perspektiv jeho vývoje. Příklady porušování ochrany menšinových práv budou probrány na seminářích s možností diskuse o problémech týkajících se vytváření multikulturní společnosti. Absolventi by měli prokázat znalost základních zákonů a mezinárodních úmluv o ochraně menšin, měli by mít jasnou představu o příčinách porušování menšinových práv v jejich historické i současné podobě. Měli by se rovněž orientovat v možnostech prevence či nápravy těchto jevů a měli by umět uplatňovat získané znalosti na konkrétních praktických příkladech.

Na tyto dva výukové celky volně navazuje předmět *Odškodňování obětí represí*. Studenti se v něm seznámí se základními zákonnými normami o odškodňování obětí totalitních režimů v českých zemích, s jejich výkladem, praktickou aplikací i tendencemi vývoje odškodňování, včetně jejich mezinárodní komparace. Důraz je položen nikoliv na právní rovinu problematiky, ale na objasnění historické souvislosti represí a možností

jejich kompenzace a restituce. Výuka objasní základní terminologii předmětu, historické příčiny a rozsah perzekucí, charakteristiku konkrétních skupin poškozených i vývoj úsilí o jejich odškodnění. Seznámí studenty se záměrem, obsahovou podstatou i zkušenostmi z praktické aplikace zákonných norem a předpisů týkajících odškodnění obětí obou totalitních režimů v českých zemích. U obětí nacistického režimu si všimne československých i českých norem pro odškodnění politických vězňů, příslušníků domácího i zahraničního odboje, pozůstalých po obětech, specifických odškodnění obětí holocaustu či obětí totálního nasazení v Německé říši a jiného nacistického bezpráví. U obětí komunistického režimu připomene normy o soudní i mimosoudní rehabilitaci politických vězňů a odškodnění všech dalších kategorií postižených, např. příslušníků Pomocných technických praporů, osob odvečených do gulagů v SSSR, obětí okupace Československa z roku 1968. Stranou nezůstanou ani normy o zmírnění majetkových křivd způsobených komunistickým režimem či problematika majetkových převodů kulturních statků obětí druhé světové války a některé aktuální problémy odškodňování, např. možnosti restituce majetku zabaveného na základě poválečných zákonů či odškodnění Němců z českých zemí. Absolventi by měli získat všeobecný přehled o legislativních normách umožňujících odškodnění obětí totalitních režimů v českých zemích i o problémech jejich praktické aplikace, měli by znát historické příčiny a rozsah perzekucí v souvislosti s možnostmi odškodnění postižených osob a s tendencemi vývoje této problematiky.

Studijní program každého předmětu předpokládá vypracování jedné či dvou seminárních prací, jež mají ověřit schopnost studenta samostatně vyhledávat, zpracovávat a analyzovat informace stejně jako zobecňovat konkrétní problémy do faktograficky i metodologicky správného odborného textu. Výuka, jež probíhá ve formě denního nebo kombinovaného studia, je završena ústní zkouškou z každého předmětu.

K problematice menšin se na Slezské univerzitě v Opavě se v posledních letech vztahovaly i některé další výběrové přednášky. Patřil k nim především předmět *Evropští židé v době holocaustu*, sledující historické proměny tohoto jevu až do současnosti, předmět *Okupační režimy v Evropě*, podávající výklad o specifikách vývoje národnostní politiky v Evropě, jehož kořeny sahají do období druhé světové války, předmět *Totalitní režimy ve XX. století* nebo přednášky z novodobých dějin česko-slovenských a česko-německých vztahů.

Nově akreditovaný studijní program oboru veřejné správy a regionální politiky na Slezské univerzitě v Opavě vychází z předpokladu, že v souboru znalostí sociologických, psychologických, právních, ekonomických a politologických, jež tvoří základ profilu absolventa tohoto oboru, by znalost menšinové problematiky a jejích historických aspektů rozhodně neměla chybět.

Mečislav Borák, Doc., PhDr., docent Ústavu veřejné správy a regionální politiky
Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě.
e-mail: mecislav.borak@fpf.slu.cz